

Het Knipfonds: een arbeidsongeschiktheidsvoorziening voor en door Zwolse ondernemers

Heleen Groenevelt en Levien Rademaker

Uit onvrede met de hoge premies van hun arbeidsongeschiktheidsverzekering en het gebrek aan transparantie bij de verzekeraars ging een groepje zelfstandig ondernemers op zoek naar een andere manier om zich tegen kostenderving bij arbeidsongeschiktheid te verzekeren. Ze ontwikkelden een betaalbare en transparante voorziening, waarbij de deelnemers zelf zicht en controle hebben op wat er met hun geld gebeurt: het Broodfonds. De eerste gesprekken die leidden tot het Broodfonds vonden plaats in 2004. Inmiddels heeft het idee brede navolging gevonden. Overal in het land zijn broodfondsen opgericht, zo ook in Zwolle: het Knipfonds.

Van onvrede naar zelf doen

In 2004 kwam een groep zelfstandig ondernemers bij elkaar om te zoeken naar een andere manier om zich tegen kostenderving bij arbeidsongeschiktheid te verzekeren. De ondernemers vonden de premies van verzekeraars te hoog en de manier van werken weinig transparant. Ook vonden ze het onplezierig dat de verzekeraars werken vanuit wantrouwen. Als je ziek bent komt een controleur langs, en hoe die vervolgens komt tot een besluit over je claim is onduidelijk. Ook vonden de ondernemers het storend dat ze geen inzicht hadden in wat de verzekeraars met hun geld doen. Kortom, ze hadden weinig vertrouwen in de verzekeraars.

Tijdens de bijeenkomsten van de ondernemers ontstond het plan om hier iets tegenover te stellen. Het moest een betaalbare, ethisch verantwoorde voorziening worden waar de deelnemers individueel invloed op hebben en waarbij deelnemers zicht en controle hebben op wat er met hun geld gebeurt. Na twee jaar ontwikkelen en gesprekken met fiscalisten en andere deskundigen was het zover: het Broodfonds was geboren.

Het concept sloeg aan en verspreidde zich naar alle delen van het land: eind 2014 waren er al 113 broodfondsen. De initiatiefnemers, die zich 'de broodfondsmakers' noemen, zijn zich gaan toeleggen op het faciliteren van de verschillende broodfondsen en het scherp houden van het concept.

Concept van het broodfonds

Het concept van het broodfonds is eenvoudig, zoals blijkt uit de uitleg op de website van het Broodfonds:

Broodfondsen zijn gebaseerd op vertrouwen. Een broodfonds bestaat uit minimaal twintig en maximaal vijftig ondernemers, die elke maand geld opzij zetten op hun persoonlijke broodfondsrekening. Wie langdurig ziek is, krijgt van de anderen in zijn broodfonds maandelijks schenkingen om van rond te komen. Vrijwel alle zieke ondernemers zijn binnen twee jaar weer

aan het werk, daarom duren deze schenkingen maximaal twee jaar. Er is ook een eigen risico: de eerste maand na ziekmelding is voor eigen rekening.

In ieder broodfonds bestaan verschillende inkomens naast elkaar. Deelnemers kiezen hun schenkingsniveau en zetten elke maand het bedrag opzij dat bij dat inkomen hoort. Wie een hoog schenkingsniveau kiest, schenkt hogere bedragen dan iemand die voor een laag schenkingsniveau kiest. De voorwaarden zijn voor iedere deelnemer gelijk. De schenking moet passen bij het maandinkomen dat iemand heeft.

In een broodfonds neem je samen de besluiten. Deelnemers besturen hun eigen broodfonds en hebben direct invloed op het beleid. Dat werkt nu al goed voor duizenden zelfstandigen in heel Nederland

Bron: www.broodfonds.nl

De oprichters zijn zelf het eerste broodfonds gestart. Toen dit een succes bleek te zijn en anderen dit ook graag wilden, hebben de drie initiatiefnemers in 2010 de Broodfondsmakers Coöperatie opgericht. Dit is een organisatie die de broodfondsen faciliteert. De makers wilden niet dat er één groot broodfonds zou ontstaan, omdat de groep te anoniem zou worden. Dus hebben ze gekozen voor een concept waarin celdeling wordt toegepast. Iedere groep is een nieuwe zelfstandige entiteit. Zo blijven de groepen klein, en kunnen ze blijven functioneren op basis van vertrouwen. De Broodfondsmakers ondersteunen de broodfondsen bij o.a. oprichting, administratie, voorlichting, beheer van rekeningen, doen van daadwerkelijke schenkingen (in overleg met de penningmeester van de vereniging) en bemiddeling bij conflicten. Om deze werkzaamheden te betalen is een instaptarief ingesteld voor nieuwe broodfondsen en wordt er maandelijks contributie betaald. De diensten van de Broodfondsmakers worden per uur betaald door de broodfondsen.

Deelname aan een broodfonds kan als je minimaal 1 jaar ondernemer bent en tenminste 750 euro netto per maand met je bedrijf kunt verdienen. De broodfondsen bestaan over het algemeen uit een mix van ondernemers van verschillende branches. Zij komen regelmatig bij elkaar om het vertrouwen te versterken, elkaar beter te leren kennen en ervaring, kennis en soms werk uit te wisselen.

Een ondernemer die besluit deel te nemen kan kiezen op welk niveau hij meedoet. Er is een inleg mogelijk op verschillende niveaus. De hoogte van de inleg bepaalt de hoogte van de schenking bij ziekte. Wie ziek wordt moet de eerste maand zelf overbruggen. Daarna kan de schenking ingaan: elke deelnemer maakt dan vanaf zijn of haar eigen deelnemersrekeningen een schenking over aan de zieke deelnemer.

Knipfonds Zwolle

Ook in Zwolle is een broodfonds opgezet: het Knipfonds. Het Knipfonds is ontstaan vanuit De Netwerkonderneming Zwolle 1. Na een oproep binnen de vereniging meldden zich 21 ondernemers. Samen zijn ze van start gegaan met het Knipfonds, met als doel om door te groeien naar 50 leden.

In eerste instantie zochten de leden versterking onder de overige leden van de ondernemersvereniging. Dat zijn immers de mensen die ze al kenden en vertrouwden. Het bleek echter niet haalbaar om op deze manier te komen tot 50 deelnemers, een aantal dat nodig is om rendabel te kunnen werken. Daarom is dit idee los gelaten en is men breder gaan werven. Tegelijk werd besloten om daarbij wel sterk in te zetten op kennismaking en relatieopbouw. Ondernemers die zich willen aansluiten bij het Knipfonds hebben eerst een kennismaking met het bestuur. Hierbij wordt onderzocht of iemand dezelfde visie heeft en in hoeverre er gezondheidsrisico's zijn waar het fonds van zou moeten weten. Als een kandidaat is goedgekeurd door het bestuur, wordt de voorgenomen benoeming tot lid voorgelegd aan de overige leden van het Knipfonds. Zij hebben vetorecht, waarvan ze gebruik kunnen maken als ze negatieve ervaringen hebben met de betreffende persoon. Van deze mogelijkheid is echter nog nooit gebruik gemaakt.

Vertrouwen als basis

Het bestuur en de leden investeren veel tijd in de kennismaking met een nieuw lid om op die manier vertrouwen te creëren bij het nieuwe lid en de betrokkenheid met alle leden te vergroten. Maar ook na de kennismaking blijft men werken aan de onderlinge band van de leden. Het Knipfonds komt vier keer per jaar bij elkaar en het is de bedoeling dat iedereen dan aanwezig is. Dat is overigens geen regel, maar als iemand regelmatig afwezig is roept dat wel vragen op. Zeker als juist deze persoon om een bijdrage vraagt.

Tijdens iedere bijeenkomst wordt een uur besteed aan een inhoudelijk onderwerp en een tweede uur aan netwerken. De thema's worden zo gekozen dat ze er aan bijdragen dat de deelnemers elkaar beter leren kennen. Het is niet de bedoeling dat men alleen contact heeft met de mensen die men al langer kent. Zo wordt gewerkt aan inclusie en hoopt het Knipfonds te bereiken dat de leden eerlijk handelen wanneer zij gebruik maken van de gelden uit het fonds. Om de betrokkenheid te vergroten wordt ook gedacht om regels rond aanwezigheid bij bijeenkomsten meer te formaliseren, maar daar is men nog niet uit.

Geld en aandacht

Binnen het Knipfonds is nu twee keer een zieke geweest. Het bestuur gaat dan voor de zieke fungeren als een soort reïntegratiebedrijf. De zieke moet zelf om een schenking vragen en aangeven in welke mate hij ziek of arbeidsongeschikt is. De hoogte van de uitkering wordt afgestemd op het percentage dat niet gewerkt kan worden. Het bestuur kan de zieke bevragen over de ziekte en over de eigen inschatting. Er komt geen arts langs om een oordeel te geven. De leden worden via een nieuwsbrief op de hoogte gebracht van de situatie en de afspraken. Vaak schrijft de zieke zelf het stukje, waardoor het een persoonlijk verhaal wordt. Door inzage in de situatie te geven wordt ook eventueel wantrouwen weggenomen. Als leden de aard van de ziekte kennen weten ze ook wat iemand wel en niet kan en komen er geen opmerkingen als 'hij is ziek, maar liep gisteren wel boodschappen te doen'.

Een ziek lid van het Knipfonds krijgt niet in één keer een maandelijks bedrag op zijn rekening, maar ontvangt van elk lid afzonderlijk een bedrag. Dit wordt technisch geregeld door de Broodfondsmakers.

Voor de twee zieken waren die 50 (de zieke schenkt zelf ook) losse schenkingen een emotionele ervaring. "Iedereen doet dat toch maar voor je." Dat helpt al in het herstel.

Bijkomend voordeel: een stevig netwerk

Het Knipfonds biedt haar leden niet alleen een andere vorm van verzekering, maar is door het regelmatige contact ook een deel van hun zakelijke netwerk geworden. Er komen dan soms opdrachten voort uit deze samenwerking. De onderlinge band leidt tot een hoge 'gunfactor'. Ook dat vermindert de kans dat mensen misbruik zullen maken van het fonds. Niet alleen staat hun goede naam op het spel, ze lopen ook de kans waardevolle contacten te verliezen.

Een concept in ontwikkeling

Omdat het werken met broodfondsen nog relatief nieuw is, komen er regelmatig nieuwe vragen op waarop de leden van het Knipfonds een antwoord moeten vinden. Wat doe je bijvoorbeeld als iemand niet naar de netwerkbijeenkomsten komt, of als iemand niet investeert in het opbouwen van de vertrouwensband? Als zo iemand ziek wordt, wordt er een onbekende ziek. Hoe ga je daar mee om?

Een andere vraag betreft de rol van de bestuursleden als reïntegratieadviseur. Als een lid van het Knipfonds ziek is, is er maandelijks een gesprek met het bestuur. De zieke vertelt daarin over de voortgang en er wordt besproken of het werk weer gedeeltelijk opgepakt kan worden. Omdat het bestuur hier niet in opgeleid is, hebben de bestuursleden wel vragen over deze rol. Moet er een protocol voor komen? Moeten hier afspraken over worden gemaakt?

Het Knipfonds staat dus steeds voor nieuwe vragen, het is pionieren. Daarbij horen ook nieuwe ideeën over de manier van werken. Recent hebben de Broodfondsmakers het concept 'deep democracy' onder de aandacht gebracht. Deep democracy is een vorm van democratische besluitvorming, waarbij bij meerderheid van stemmen besluiten worden genomen, maar waarbij tevens gezocht wordt naar manieren om tegemoet te komen aan de bezwaren en bedenkingen van de tegenstemmers. Hierdoor krijg je breder gedragen besluiten. Tegenstemmers voelen zich gehoord en blijven aangesloten bij het proces. De voorzitter van het Knipfonds heeft zich naar aanleiding van een themabijeenkomst van de Broodmakers over deep democracy in deze werkwijze verdiept en past dit principe nu toe in de vergaderingen, als besluitvorming aan de orde is.

Het Knipfonds als sociale innovatie

Dat we het Broodfonds, en meer specifiek het Knipfonds, hebben gekozen als voorbeeld van Sociale Innovatie heeft een aantal redenen.

- *Een oplossing voor een reëel bestaand probleem:* Het vinden van een goede arbeidsongeschiktheidsvoorziening is lastig voor zelfstandig ondernemers, waardoor een substantieel deel van hen een groot financieel risico loopt. Het Knipfonds biedt een laagdrempelige, betaalbare en toegankelijke oplossing.

- *Vernieuwend*: Het concept van het broodfonds is vernieuwend. Er is duidelijk buiten gebaande paden een oplossing gevonden.
- *Empowerment*: de specifieke invulling van een broodfonds wordt door de deelnemers zelf bepaald en zij zijn ook samen verantwoordelijk voor de uitvoering. Door zo als netwerk hun eigen belangen te behartigen versterken zij positie.
- *Eenvoudig*: door te werken op basis van vertrouwen is geen complexe regelgeving nodig en geen controle door artsen.
- *Kleinschalig*: door het principe van 'celdeling' kan het concept van het broodfonds breed verspreid worden, terwijl ieder afzonderlijk broodfonds toch klein en overzichtelijk blijft. Door de beperkte omvang van ieder afzonderlijk broodfonds blijft de sociale cohesie sterk.
- *Inclusief*: door te werken met het principe van 'deep democracy' wordt bij besluitvorming in het Knipfonds niet alleen rekening gehouden met de wensen van de meerderheid maar ook met die van de minderheid. Niemand wordt uitgesloten en er ontstaat een rijker besluit met een breed draagvlak.

Aandachtspunten

De werkwijze van het Knipfonds roept een aantal vragen op:

- *De macht van de Broodfondsmakers*: de Broodfondsmakers worden groot, er werken steeds meer mensen op de administratie en ze werken voor steeds meer fondsen. Wat betekent dat voor de organisatie? Hoe houd je de principes van vertrouwen en zelfsturing overeind als de organisatie groeit? Blijft er ruimte voor eigen invulling door de broodfondsen of wordt het concept vastgelegd door de Broodfondsmakers, gaan zij beheersen in plaats van ondersteunen bij het beheren van de fondsen?
- *Tijdsinvestering*: het bestuur van het Knipfonds vraagt een forse tijdsinvestering. 'We maken ons druk', werd gezegd. Nu is het vrijwilligerswerk, waardoor het betaalbaar is. Als die uren in rekening worden gebracht is het Knipfonds een duur principe. Zal het ook op langere termijn lukken leden te vinden die er zo veel tijd in willen steken?
- *Persoonlijk contact als voorwaarde*: elkaar kennen, onderling vertrouwen en netwerkvorming zijn onderliggende principes bij het Knipfonds. Maar zijn ze nodig? Het nieuw opgerichte BroodfondZ in Zwolle gaat wat meer ontspannen om met het vertrouwensprincipe dan het Knipfonds en investeert wat minder in de netwerkvorming. Werkt dat ook?

Wat kunnen andere organisaties leren van het Knipfonds?

Het principe van het Knipfonds is op zichzelf interessant, maar vallen er ook meer algemene leerpunten uit te halen waar andere organisaties hun voordeel mee kunnen doen?

- *Kleinschalig organiseren*: de kracht van het concept van het roodfonds zit in het 'klein organiseren'. Door klein te blijven kunnen de individuele fondsen werken op basis van vertrouwen. Hiermee worden kosten voor controle uitgespaard.
- *Kennisdeling en netwerkvorming*: de Broodfondsmakers helpen bij het oprichten van nieuwe broodfondsen. Ze investeren in het socialiseren van de nieuwe leden en het leren werken volgens het ontwikkelde concept. Daarin wordt zwaar ingezet op deskundigheidsbevordering en het

organiseren van contact tussen de verschillende fondsen. Zo worden de idealen overgedragen en wordt de nieuwe manier van verzekeren bestendigd. Deze werkwijze kan ook elders worden toegepast bij het implementeren van veranderingen of juist het consolideren van een bestaande manier van werken.

- *'Recyclen' van concepten*: het broodfonds laat zien dat het mogelijk is een concept, product of dienst die reeds bekend is, opnieuw uit te vinden. Door met een frisse blik te kijken naar verzekeren is een nieuwe vorm bedacht, die toch voortbouwt op bekende concepten. Deze werkwijze kan ook voor andere concepten, producten of diensten worden toegepast.
- *Zelf-regie*: het broodfonds is een voorbeeld van 'maatschappelijke zelfregie', een fenomeen dat momenteel sterk in opkomst is. Zo nemen steeds meer mensen het heft in eigen handen bij hun energievoorziening (zoals buurten die samen zonnepanelen inkopen), of men organiseert zelf een bibliotheek als de subsidie van het rijk wegvalt. Ook organisaties kunnen zelf meer de regie in handen nemen, bijvoorbeeld door de expertise in de eigen organisatie in te zetten om elkaars medewerkers bij te scholen. Door klein te organiseren kan men de controle terug pakken van grote instituties die tot voor kort almachtig leken.
- *Investeren in elkaar*: opvallend is hoeveel aandacht het broodfonds besteedt aan het creëren van een basis van vertrouwen, het vormen van een netwerk en het betrekken van iedereen bij de besluitvorming middels 'deep democracy'. De tijd die dit vraagt investeren ze omdat ze er van overtuigd zijn dat ze hierdoor beter functioneren. Voor organisaties en (zelfsturende) teams is het interessant na te gaan of deze manier van samenwerken ook voor hen een meerwaarde heeft.

Zwolle, Hogeschool Windesheim

Lectoraat Sociale Innovatie en Verscheidenheid

Januari 2015